

Лариса БОНДАРЧУК,

консультантка КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Вінницької міської ради»

Діловий етикет відповідно до професійного стандарту «Вихователь ЗДО»

Професійний стандарт – це затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» розроблено відповідно до Закону України «Про освіту» (с.39); Закону України «Про дошкільну освіту», затверджено наказом Мінекономіки від 19.10.2021 №755–21, є одним із ключових нормативних документів, що регламентує діяльність працівників цієї професії. Цим нормативом встановлено умови праці та допуску до роботи, затверджені кваліфікаційні вимоги до професійних компетентностей педагогів, які оцінюються під час атестації.

Професійний стандарт складено з урахуванням нової редакції Базового компонента дошкільної освіти, розкриває зміст професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти в межах певного виду економічної діяльності й вимоги до його кваліфікації. Професійний стандарт містить перелік професійних компетентностей вихователя

закладів дошкільної освіти, на основі яких оновлюються посадова інструкція, освітні програми. Професійний стандарт складається з 8 пунктів, якими визначено вимоги щодо робочого місця вихователя, окреслено професійну діяльність вихователя, яка здійснюється відповідно до трудового договору та посадової інструкції. Окреслено **загальні компетентності** вихователя закладу дошкільної освіти, якими він має володіти, а саме: громадянська, соціальна, культурна, лідерська, підприємницька, етична. Розкрито зміст цих компетентностей.

У розділі 1.

Загальні відомості професійного стандарту у пункті - **1.9. «Умови допуску до роботи за професією»** зазначено, що на посаду вихователя закладу дошкільної освіти приймаються особи, які:

мають вищу (фахову передвищу) педагогічну освіту та професійну кваліфікацію педагогічного працівника;

вільно володіють державною мовою (для громадян України) або володіють державною мовою в обсязі, достатньому для спілкування, ведення ділової документації та виконання професійних обов'язків (для іноземців та осіб без громадянства);

мають моральні якості, які дозволяють виконувати професійні обов'язки (відповідно до частини другої статті 54 Закону України «Про освіту»).

У розділі 4.

Загальні компетентності у пункті 3К.03 зазначено:

вихователь здатен виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві;

здатен до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (**культурна компетентність**)

3К.06 - Здатен усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, діяти на основі етичних

міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності (**етична компетентність**)

(Розділ п'ятий)

5. Перелік трудових функцій, професійних компетентностей (за трудовою дією або групою трудових дій, що входять до них), умовні позначення трудових функцій

Умовне позначення *пункту В* партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу. **Морально-етична В3**

В3.1 Здатність враховувати культурні, релігійні, соціальні та мовні особливості родини під час освітнього процесу та здійснювати його незалежно від власних поглядів, стереотипів та упереджень

Знання В3.1.31 Знання основ морально-етичної та професійної етики вихователя

Уміння та навички В3.1.У1 Уникати та попереджати вплив власних поглядів, упередженого ставлення та стереотипів у судженнях і діях

Знання В3.1.32 Полікультурність суспільства, відмінності між людьми

Уміння та навички В3.1.У2 Формувати толерантне ставлення в учасників освітнього процесу до інакшості та організовувати освітній процес з її урахуванням

Полікультурність - принцип співіснування в певному соціумі різноманітних етнокультурних спільнот з притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з іншою спільнотою, взаємозбагачення культур, а також наявність та визначення спільної загальнодержавної системи норм та цінностей, які становлять основу громадянської свідомості кожного члена соціуму.

Отже моральні якості педагога ЗДО включають моральну культуру спілкування як складову загальнолюдської культури, а професійна етика як сукупність правил поведінки та моральні основи етикету. Людина з дитинства долучається до багатогранної культури - художньої, життєвого

самовизначення, економічної культури, культури праці, політичної та правової, інтелектуальної та моральної, екологічної та фізичної, культури спілкування та сімейних взаємин. Культура спілкування тісно переплітається з усіма іншими компонентами, а культура психічної діяльності безпосередньо пов'язана з культурою життя особистості загалом.

Якщо у людини високо розвинута загальна культура, тим вища в неї моральна та психологічна культура спілкування. Чим менше людина взяла для себе від загальнолюдської культури, тим менше в неї розвинута мотивація до гуманних, доброзичливих взаємин з іншими, тим менше вона користується загальноприйнятими нормами поведінки і тим менше готова до підвищення своєї культури загалом.

Моральна культура є важливою складовою загальнолюдської культури і має важливе значення в життєдіяльності людини.

Моральну та психологічну складову внутрішньої культури особистості доповнює і зовнішня сторона – етикет. Спілкуючись відповідно до загальноприйнятих норм і правил людина проявляє свою емпатію і толерантність до оточуючих її людей.

Якщо звернутись до великого тлумачного словника сучасної української мови то дізнаємось значення слова - етикет: "Установлені норми поведінки і правила ввічливості в якому-небудь товаристві".

Слово "етикет" співзвучно зі словом "етикетка". Вважається, що слово "етикет" французького походження. Вперше його вжив французький король Людовік XIV у XVII століття, який на одному з прийомів вручив запрошеним картки, де перераховувалися правила поведінки, яких вони мали дотримуватися серед гостей. Від назви цих карток (етикеток) і з'явилося поняття етикет.

Етикет – це правила і норми поведінки, вимоги, що набувають характер регламентованого церемоніалу. Етикет, як правило, відбиває певні моральні принципи, притаманні суспільству, й певною мірою стає ритуалом. Слово "етикет" прижилось у багатьох мовах. Але в українській мові є свої слова-синоніми до цього слова, а саме: гречність, чемність, норми поведінки. Перші згадки про гречність сягають тисячолітніх глибин людської історії. В Україні перші писемні правила поведінки було викладено у "Поученнях дітям..." великим київським князем Володимиром Мономахом. Він писав: "У домі своїм не лінуйтеся, а за всім дивіться... Ні пиття, ні їди не потурайте, ні спанню... Лжі бережіться... А куди підете і де станете, напоїте, нагодуйте, краще стороннього; а ще більше вшануйте гостя, звідки він до вас прийде. Недужого одвідайте, за мрецем ідіте, тому що всі ми смертні єсмо. І чоловіка не миніть, не привітавши, добре слово йому подайте".

Народи кожної країни вносять в етикет свої виправлення і доповнення, обумовлені суспільними факторами, специфікою її історичної будови, національними традиціями і звичаями.

Розрізняють кілька видів етикету, основними з яких є:

- ✓ придворний етикет - строго регламентований порядок і форми обходження, установлені при дворах монархів;
- ✓ дипломатичний етикет - правила поведінки дипломатів і інших офіційних осіб при контактах один з одним на різних дипломатичних прийомах, візитах, переговорах;
- ✓ військовий етикет - статут загальноприйнятих в армії правил, норм і манер поведінки військовослужбовців у всіх сферах їхньої діяльності;
- ✓ загальногромадянський етикет - сукупність правил, традицій і умовностей, дотримуваних громадянами при спілкуванні один з одним;
- ✓ службовий або діловий етикет – визначений порядок і норми поведінки між колегами по роботі.
- ✓ педагогічний етикет - ділове, доброзичливе, поведіння педагога зі своїми колегами, вихованцями, з батьками дітей.

Сучасний педагог повинен володіти етикетом для нормального та професійного спілкування. У сучасній освіті, одними із головних є два види етикету – мовленнєвий етикет, який спрямовує педагога у різних ситуаціях, поводити себе відповідно до сформованих моделей спілкування та педагогічний етикет.

Дотримання педагогічного етикету в сучасній освіті є головною складовою, адже, педагог всебічно допомагає розвивати здібності дітей, він є прикладом для наслідування, тому повинен бути обізнаним, компетентним професіоналом у своїй справі, із високим рівнем культури поведінки. **Правила етикету** – це усталені норми моральної поведінки людей, які створило суспільство, а **правила етикету в освіті**, це норми та правила не тільки поведінки, але й етичного та морального спілкування педагогів, дітей, батьків. Під час освітнього процесу педагоги постійно знаходяться в оточенні та спілкуванні з вихованцями, батьками, з колегами. Покликання педагога – не тільки передача знань, умінь і навичок, але й всебічний гармонійний розвиток здібностей та можливостей вихованців, виховання порядного, відповідального, свідомого громадянина країни. Дотримання педагогами специфічних етичних норм та правил – необхідна засада повноцінного функціонування системи освіти.

Професійний етикет вихователя передбачає такі якості:

- ✓ любов до дітей і професії, відданість своїй справі;
- ✓ високо розвинуте мислення, увага та уява;
- ✓ стриманість, вимогливість, спостережливість;
- ✓ повага до людини, комунікативність, справедливість.

Вихователь повинен бути особливо пильним до своєї поведінки, бо саме він у великій мірі формує етичну парадигму дитини. Вихователь подає приклад підростаючому поколінню. Дитина, коли бачить дорослу людину, вбачає у ній силу, розум і досвід, які перевершують дитячі уявлення про власні здібності. Тому, малюк завжди прагне наслідувати поведінку дорослих, вважаючи її більш досконалою і правильнішою за власну.

Найбільший вплив на цей вибір здійснює поведінка людей щасливих і успішних – саме їх приклад стає найбільш впливовим, бо прагнення щастя

і успіху закладено у будь-якій людині змалечку. Тобто, унаслідкується поведінка найбільш успішної, добропорядної та чесної людини, яку бачить малюк. Це питання стосується етики поведінки тому, що успішність і щастя людини напряму пов'язано з людьми, які її оточують. Завжди важливо показувати дітям користь співпраці та солідарної поведінки з оточуючими.

Дитині потрібна така етика, яка стане надійною основою для її успішних комунікацій в суспільстві. Саме тому, поведінка вихователя повинна, в першу чергу, відповідати етичним нормам, які допоможуть виховати в дитині любов до оточуючого світу, толерантність, комунікативність і вміння ефективно та із задоволенням спілкуватись. **Культура мовлення вихователя** є одним із вирішальних чинників у налагодженні ним соціальних, професійних контактів, засобом його самовираження за допомогою мови і мовлення. Вона віддзеркалює ціннісні орієнтації, гармонію професійних знань, комунікативних і морально-психологічних можливостей, характеризує його вихованість, вміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування та ін. Опанування вихователем культури мови й мовлення, мовленнєвого етикету є передумовою ефективності професійної і особистісної комунікації.

Педагоги, які не володіють мовленням на належному рівні, не можуть бути задоволеними собою, що негативно позначається на їхній поведінці, професійній діяльності, навіть приватному житті.

Педагог має знати такі основні закономірності використання дихання: говорити потрібно, видихаючи струмінь повітря, а вдихати його – під час непомітних для слухача пауз, логічних зупинок. Він має обрати оптимальний рівень посилення повітря залежно від обставин (місця, пори року, часу, оточення, розмірів приміщення, конкретного завдання). Деякі вихователі, наприклад, говорять надто голосно в малому приміщенні, інші у великому – тихо, через що в дітей або розпоршується увага через одноманітність звучання голосу вихователя, або складається враження, що він кричить без потреби. Діти можуть перестати слухати, якщо їм доводиться для цього напружуватися. Вихователь має перевірити рівень гучності свого голосу, запитавши у дітей, які сидять за задніми столами, чи добре вони його чують.

Тихий, спокійний голос при розмові, впевнене звучання його під час пояснення матеріалу – показник рівня особистісної культури педагога і культури мовлення зокрема. Силу голосу визначає не крик, не гучне виголошування фрази, а внутрішнє емоційне наповнення. Вихователь має володіти умінням змінювати тональність свого голосу залежно від розв'язуваних освітніх завдань, цілей комунікації тощо (володіння гнучкістю голосу – діапазоном звучання).

Вихователь повинен знати артикуляційні, тембральні, тональні особливості своєї вимови, уміти обирати найприємніше звучання голосу відповідно до конкретних умов, а визначаючи динаміку, темп, тембр, чітко вимовляти звуки, склади, фрази.

Педагог має володіти правильним, чистим мовленням, різноманітними словесними формулами, складними словосполученнями, умінням конструювати власні висловлювання, послуговуватися правилами мовленнєвої поведінки в типових ситуаціях спілкування.

Який би настрій не був у вихователя, до дітей він мусить увійти вільним від негативних емоцій, зі світлим і доброзичливим поглядом, налаштованим на дітей. Процес мовлення віддзеркалює духовний і фізичний стан людини, тому вибір слова, словосполучення, фразеологічного звороту має бути вмотивованим, а вимовляти їх слід відшліфованим голосом. Правильно обране і використане слово педагога відразу привертає увагу дитини, викликає його необхідну реакцію.

Щоб досягти взаєморозуміння з дітьми і їхніми батьками педагог має уникати скептицизму, нестриманості, недовіри чи сумніву в позитивних якостях дітей, навіть якщо вони порушують дисципліну. Вихователь є однією із знакових, авторитетних фігур для батьків і їхніх дітей, його оцінки. Тому його слова повинні містити в собі і бачення позитивних якостей дитини, і оптимістичний сценарій її майбутнього. При цьому доречно мати на увазі, що неврози (неврастенія, істерія, психастенія), психічні травми (страх, закомплексованість, різноманітні синдроми), моральна втома і виснаженість дитини є результатом неосвіченості і низької етичної, мовленнєвої культури вихователя.

Мовленнєва взаємодія вихователя з дітьми має вибудовуватися на засадах рівноправності, взаємоповаги, моральності партнерів, супроводжуватися вживанням у мовленні необхідних формул етикету. Не менш важливою особливістю є адекватний тон (спокійний, нейтральний) і вмотивований темп мовлення, уникнення різких оцінних суджень, іронічних зауважень, іронічних натяків та інших негативних мовленнєвих проявів на адресу співрозмовника. Вихователь повинен впевнити дитину у своїй значимості, сформуванню почуття самодостатності, озброїти її вірою у власні сили, надихнути на добрі справи, вселити дитині віру в себе, надихнути на добрі справи.

Етика взаємин вихователя і батьків вихованців

Сучасний працівник ЗДО має бути гнучким та професійним. Вихователь повинен займатися духовним, психічним, фізичним розвитком малюка. Саме з цієї причини, робота вихователем в дитячому саду є однією з найвідповідальніших і важливих в сучасному світі. У зв'язку з цим особливого значення для педагога набувають професійна гнучкість, здатність адаптуватися до соціальних змін, готовність до успішного вирішення професійних завдань в нових умовах.

В закладах дошкільної освіти багато десятиліть існують такі правила для вихователя :

- Волосся повинне бути чистим, довге волосся акуратно укладеним або зібраним у пучок.
- Макіяж повинен бути стриманим.
- Особлива увага приділяється рукам. Нігті повинні бути чистими, доглянутими, манікюр в стриманих тонах.
- Взуття має відповідати правилам з техніки безпеки, класичної форми. Ходіння в шльопанцях не допускаються, як і взуття на високих підборах.
- Обережне застосування парфумів, не допускається використання нудотних запахів парфумерії.

- Короткі спідниці, спортивні штани, легінси, джегінси, рвані джинси, шорти, світшоти, худі, футболки – виглядають на вихователі занадто зухвало.
- У молодших групах в цілях безпеки не допускається довга біжутерія, кільця з камінням, довгі нігті.
- Спортивний одяг використовується вихователями тільки під час проведення занять з фізичної культури та ранкової гімнастики.

Всім нам добре відоме прислів'я «По одягу зустрічають, а по розуму проводжають». У народі на це прислів'я маса сучасних, перевірених уточнень: «По одязі стрічають, по ній і честь надають», «За одягом зустрічають, а до розуму часу не вистачає», «За одягом зустрічають, по ній і на роботу приймають» та ін. Зрозуміло одне - одяг здавна є візитною картою людини. По тому, як і будь-що, одягнена людина можна багато що про нього зрозуміти. Кожен зараз може уявити собі різну картинку щодо одягу педагога: його характер, поведінку, охайність...але не менш важливим критерієм сприйняття дітьми вихователя є його зовнішній вигляд, а саме **одяг** або сучасною мовою «**дрес-код**».

Педагог повинен бути взірцем стилю та гарного смаку, прикладом для своїх вихованців та їхніх батьків в усьому. Охайний зовнішній вигляд та правильно підібраний гардероб-складає імідж педагога, який в певній мірі є обличчям закладу, в якому він працює. В деяких авторитетних закладах, навіть, є певний обов'язковий дрес-код для педагогів. Найліпшим вважається діловий костюм, який можливо доповнити різними аксесуарами.

Не рекомендується одягати педагогу джинси, костюми строкатих і яскравих кольорів та одягу яка не має певної форми. Яскраві кольори відвертають увагу, а одяг, який не має чіткої форми, викликає відчуття неохайності педагога.

Дуже вдале сусідство кольорів у вбранні педагога це-світлий верх і темний низ. Це, звісно, є дуже давня і перевірена часом класика вбрання

для людей даної спеціальності. Скажімо: «Класика, вчительського жанру» або стовідсотковий варіант правильного вчительського стилю і дрес-коду.

Кольорова гамма, яка найбільше пасує людині цієї професії це такі кольори: білий, синій, сірий, чорний. Також пасуватимуть коричневі, зелений і бежевий кольори.

Виходячи з цього можна підсумувати і зробити висновки, все ж таки, яким має бути сучасний педагог і його зовнішній вигляд:

1. Охайний зовнішній вигляд.
2. Одяг не яскравих, а приємних і спокійних кольорів і відтінків.
3. Фасони костюмів ділові та витримані.
4. Взуття на невисоких підборах.
5. Сумка середніх розмірів, акуратна, зручна та стильна.
6. Статусний аксесуар педагога - це годинник, він допомагає орієнтуватися в часі і має бути, якщо він стильний, на шкіряному ремінці.
7. Прикраси повинні бути маленькими, бажано перламутрового кольору, з дорогоцінними і напів-дорогоцінними камінцями.
8. Звісно, час іде, все змінюється, але класика залишається незмінною.

Якщо педагог дотримується усіх вищезгаданих правил, які є загальноприйнятими і випробовувані часом, його сміливо можна назвати стильним, сучасним і водночас класичним.

Саме таким має бути сучасний педагог і його дрес-код.

Список використаних джерел:

1. Як вихователю стати для дитини найкращим другом:

[Всеосвіта https://vseosvita.ua > news;](https://vseosvita.ua/news/)

2. Лист МОН України від 20.12.2022 № 1/15511-22 «Про методичні рекомендації щодо впровадження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти».

3. Наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 №755-21 «Про затвердження професійного стандарту "Вихователь закладу дошкільної освіти».

4. Етична поведінка вихователя - Етика сьогодні: <http://www.etica.in.ua>.

5. Професійний дрес-код вихователя: <https://vseosvita.ua/blogs/kultura-zovnishnoho-vyhliadu-vykhovatelja-49586.html>.

6. Яким має бути дрес-код сучасного педагога? Естетика у сучасному світі: <http://estetica.etica.in.ua>.

Моральна культура спілкування як складова загальнолюдської культури: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10414/>